

FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

Fiil (eylem) kök veya gövdelerine getirilen eklerle türetilen, fiil özelliğini tam olarak göstermeyip cümlede isim, sıfat veya zarf görevinde kullanılan sözcüklere denir. Fiilimsiler üç ana grupta incelenir.

✓ 1) İSİM – FİİLLER (AD – EYLEMLER): MA-y-İŞ-MAK

Fiil türündeki kelimelerin sonuna bazı eklerin getirilerek onların cümlede "isim" görevinde kullanılmasını sağlayan sözcüklere isim-fiil (matar) denir.

İsim-fiiller, fiil kök veya gövdelerine şu eklerin getirilmesiyle oluşturulur:

- -ma, -me
- -ış, -iş, -uş, -üş
- -mak, -mek

Örnek Kullanımlar:

Kitap okumayı çok seviyor. (oku - **ma** - y - ı)

Bize o kadar içten bir bakışı vardı ki... (bak - **ış** - ı)

Buralardan gitmek hepimize iyi gelecek. (git - **mek**)

Aşağıdaki cümlelerde isim fiilleri bulalım.

- Bir gülüşün ömre bedel.
- Adamın yalvarışlarını bir görecektin.
- Mademki yükseliş var, iniş olmaz olur mu?
- Bazen insanın en büyük ilacı derin bir unutuş oluyor.
- Sana inanmak istiyorum hiç sorgulamadan.
- Gün biter bakışın kalır bende.
- Yaşamak, gülmek kadar keyifli.
- Önümüzdeki yaz Avrupa'ya gitmeyi düşünüyormuş.
- Çocukluğumu düşünmek beni hüzünlendiriyor.
- Seninle akşamları yürüyüşe çıkardık.
- Bu kucaklayış belki de bir haykırışın sesiydi.
- İçimde maziden kalma duygular var.
- Onunla çalışmayı düşünüyor musun?

UYARI 1: Kalıcı isimle, isim fiili karıştırma!

Kalıcı İsim (Kalıplaşmış İsim)

İsim-fiil eklerini alan bazı sözcükler, zamanla bir nesnenin, kavramın veya yiyeceğin kalıcı adı haline gelir. Bu sözcükler artık eylem anlamını tamamen yitirdikleri için fiilimsi sayılmazlar.

- **Örnekler:** Dondurma, dolma, sarma, çakmak, uçurtma, danışma, giriş, çıkış, kavurma, kazma.
- **Nasıl Ayırt Edilir?** Sözcüğe olumsuzluk eki (-ma/-me) getirmeyi deneriz. Anlam bozuluyorsa kalıcı isimdir.

- Bugün bol bol dondurma yedik. (Dondurmama yedik diyemeyiz ✗ -> Kalıcı İsim)
- Suyu dondurma işlemi saatler sürdü. (Dondurmama işlemi diyebiliriz ✓ -> İsim-Fiil)

UYARI 2: Olumsuzluk eki -ma, -me ile isim fiil eki olan -ma, -me birbiriyle karıştırılma!

- Bir daha bu sokaktan geçmem. (olumsuz çekimli fiil)
- Bu sorular basit, basit soruları geçmem gerekiyor. (isim – fiil eki almış fiilimsi)
- Lütfen sınıfın içinde yüksek sesle konuşma. (olumsuz çekimli fiil)
- Onunla konuşma tarzını hiç beğenmedim. (isim – fiil eki almış fiilimsi)

Not: Eğer bir kelimeye iki tane -ma/-me eki peş peşe gelmişse, birincisi olumsuzluk, ikincisi isim-fiil ekidir. (Örn: Okula git-me-me-si)

2. SIFAT – FİİLLER (ORTAÇLAR) -AN -ASI -MEZ -(A)R -DİK -ECEK -MİŞ

Fiil kök veya gövdelerine belirli ekler getirilerek yapılan ve cümlede tıpkı bir sıfat gibi isimleri niteleyen sözcüklere sıfat-fiil (ortaç) denir. Sıfat fiiller arkasındaki isimle birlikte sıfat tamlaması kurarlar.

Örnek Kullanımlar:

-an/-en: Kapıda bekleyen misafirleri içeri al. (Hangi misafir? -> Bekleyen)

-ası/-esi: Öpülesi elleri vardı Anadolu kadınlarının. (Nasıl eller? -> Öpülesi)

-maz/-mez: Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç.

(-a)r/(-e)r: Buradan koşar adım uzaklaştı.

-dık/-dik / -tık / -tik / -dığını / -tığını ...: Tanıdık yüzler görmek insanı rahatlatıyor.

-acak/-ecek: Gelecek güzel günlere inanıyoruz.

-mış/-miş / -muş / -müştü: Sararmış yapraklar yolları kaplamıştı.

Aşağıdaki cümlelerde sıfat fiilleri bulalım.

- İşleyen demir pas tutmaz.
- O öpülesi eller beni büyüttü.
- Kışta açan çiçeklerin ömrü az olur.
- Senin ne bitmez çilen varmış.
- Bana gazeteyi getirecek kimse yok mu?
- Onun buraya dün geldiğini neden söylemedin?
- Yıkılası dünya nice yiğitleri yedi.
- Aşılmaz dağlardan aştım da geldim sana.
- Maçta unutulmaz anlar yaşandı.
- Bilinmez diyarlara gitme.
- Senin bu yaptığın olur iş değil.
- Akar sular gibi çağlarım.
- Benim doğduğum köylerin çiçekleri rengaren açardı.
- Tanıdık bir yüz çıkmadı karşımıza.
- Görülecek günler var daha, aldırma gönül.
- Gelecek hafta sınavım var.
- Bense penceremde gelmeyecek saatleri beklerim.
- Mayın tarlasına düşmüş bir deliyim.
- Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
- Her seven, sevilenin boy aynasıdır.

UYARI 1: Kip ekleri ile sıfat fiil eklerini birbiriyle karıştıрма!

Sıfat-fiil eklerinden bazıları (-maz, -ar, -dık, -acak, -mış) aynı zamanda zaman (kip) ekidir. Bir sözcüğün sıfat-fiil mi yoksa çekimli fiil (yüklem) mi olduğunu anlamak için cümledeki görevine bakılmalıdır. Bir ismi niteliyorsa sıfat-fiil, cümleyi bitiriyorsa kip ekidir.

ÖRNEKLER:

- Kurumuş dalları budadık. (Sıfat fiil) / Bütün dallar sıcaktan kurumuş. (çekimli fiil)
Gelecek yıl iseli olacaksınız. (Sıfat fiil) / O da bizimle sinemaya gelecek. (çekimli fiil)
Akar sular gibi durulur musun? (Sıfat fiil) / Bu dere her bahar coşkuyla akar. (çekimli fiil)

UYARI 2: Adlaşmış sıfat fiiller vardır.

Sıfat-fiilin nitelediği isim bazen cümleden düşer. Bu durumda ismin aldığı ekler (varsa) sıfat-fiile geçer ve kelime ismin yerine geçerek "adlaşmış sıfat-fiil" olur.

- Çalışan öğrenciler her zaman kazanır. (Sıfat-fiil)
- Çalışanlar her zaman kazanır. (Adlaşmış Sıfat-fiil)

💡 Öğrenciye Not: Adlaşmış sıfat-fiiller fiilimsi özelliğini kaybetmezler, testlerde sorulduğunda fiilimsi olarak sayılmaya devam ederler.

UYARI 3: Sıfat fiiller de kalıcı ad olabilir.

Tıpkı isim-fiillerde olduğu gibi, sıfat-fiil ekini aldığı halde bir varlığın veya kavramın kalıcı adı olan kelimeler fiilimsi sayılmaz.

Örnekler: Dolmuş, yiyecek, içecek, giyecek, geçmiş, gelecek, yakacak, çağılayan, yazar, bakan...

- Evde yiyecek tükenmişti. (Kalıcı isim)
- Evde, yiyecek bir lokma ekmek yoktu. (Sıfat fiil)

3. ZARF FİİLLER (ULAÇ, BAĞ – EYLEM):

Fiil kök veya gövdelerine getirilen belirli eklerle oluşturulan, cümleleri birbirine bağlayan ve yüklem anlamını **zaman** veya **durum** yönünden tamamlayan fiilimsilere zarf-fiil denir.

Fiil kök ve gövdelerinin üzerine **-ınca, -dıkça, -dığına, -ken, -r... -mez, -alı, -erek, -madan, -meksizin, -a...-a, -ıp, -cesine -esiye** ekleri getirilerek oluşturulur. Zarf- fiil ekleri temel cümlede zarf tümlecisi, olur yüklemi **zaman** ve **durum** yönünden belirtir.

Zihinde kalması için kodlayanlar var :) Kenyalı Asiye ince ip arakladıkça maden dağında durmaksızın güle oynaya gelir gelmez konuşup durdu.

Püf Noktası 1: Zarf-Fiilin Cümleye Kattığı Anlam

LGS'de genellikle "Hangisinde zarf-fiil cümleye farklı bir anlam katmıştır?" şeklinde sorular gelir.

Zarf-fiiller cümleye iki temel anlam katar:

Zaman Anlamı: Yükleme sorulan "Ne zaman?" sorusunun cevabıdır.

Zil çal**ınca** herkes bahçeye koştu. (Ne zaman koştu? -> Zil çalınca)

Durum Anlamı: Yükleme sorulan "Nasıl?" sorusunun cevabıdır.

Çocuklar ağlay**arak** yanımızdan uzaklaştı. (Nasıl uzaklaştı? -> Ağlayarak)

Püf Noktası 2: "-ken" Ekinin Tuzağı

Fiilimsiler sadece fiillere gelir. Ancak "-ken" eki bazen isim soylu sözcüklere de eklenebilir. İsime geldiği durumlarda sözcük zaman zarfı olur ama fiilimsi olmaz.

- Öğrenciy**ken** bol bol şiir okurdum. (İsim köküne gelmiş **✗** Fiilimsi değil)
- Şiir okur**ken** zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum. (Fiile gelmiş **✓** Zarf-fiil)

Aşağıdaki cümlelerde zarf fiilleri bulalım.

- Ben gidince hüznler bırakırım.
- Senin bu halini görünce lise yıllarımı hatırladım.
- Gözlerin gözlerime değince felaketim olurdu, ağlardım.
- Seni düşündükçe gül dikiyorum ellerimin değdiği yere.
- Ağlarım, hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.
- Öldüğünde çok gençti.
- Seninle konuştuğunda rahatlıyor.
- Sen geçerken sahilden sessizce, gemiler kalkar yüreğimden gizlice.
- Sen ağlarken ben nasıl gülerim.
- Onu görür görmez tanıdım.
- Kapıyı açınca onu karşımda görünce çok garip oldum.
- Sadece dinleyerek ders öğrenilmez.
- Köyden ayrılalı on sene oldu.
- Yarım, sen gideli yedi yıl oldu.
- Ah vah etmenin zamanı geçeli çok oldu.
- Gülerek yanıma geldi.
- Çocuk uçarcasına koşuyordu.
- Böyle yaparak beni çok üzüyorsun.
- Hiçbir şey söylemeden çekip gitti.
- Ağlamadan ayrılık olmaz.
- Sizin durmaksızın çalışmanız lazım.
- Bir süre konuşmaksızın öylece bekledik.
- Gide gide bir sığıda dayandık.
- Onu ölesiye seviyormuş meğer.
- Gidip de gelmemek, gelip de görmemek var.
- Seni göreyim diye geldim buralara.

NOT: Bir cümlede kaç tane fiilimsi varsa okadar da yan cümle vardır.